

DOROTA MORAWIECKA-GĄSIOROWSKA

Bydgoszcz

Germanizacja nazw miejscowości w powiecie ełckim

Słowa kluczowe: powiat ełcki, nazwy miejscowe, germanizacja

Powiat ełcki leży¹ na terenie byłych Prus Wschodnich i jest, na co zwraca uwagę L. Zabrocki², terenem niezwykle ciekawym pod względem językowym. W ciągu dziejów ścierały się tu ze sobą aż cztery języki: pruski, litewski, niemiecki i polski.

W związku z powyższym niezbędne wydaje się przytoczenie następujących faktów z historii Mazur:

1. Przed przybyciem Krzyżaków tereny Prus Wschodnich zamieszkiwali Prusowie i Jaćwingowie. Poszczególne prowincje nosiły nazwy: *Pomerania*, *Warmia*, *Galindia*, *Sudowia*.

2. Rządy krzyżackie charakteryzowały się między innymi tym, że nie dopuszczały osadnictwa w pasie nadgranicznym (tym samym Krzyżacy chcieli odgradzić się od Polski i Litwy).

3. Prusy Książęce, po pokoju toruńskim w 1466 r. stały się lennem Polski.

4. W roku 1525 nastąpiła sekularyzacja prus Książęcych.

5. W roku 1618 Prusy połączyły się z Brandenburgią.

6. Fryderyk I został koronowany na króla pruskiego; miało to miejsce w Królewcu w 1701 r. (Polska zrzekła się zwierzchności lennej nad Prusami).

7. W następstwie epidemii dżumy w latach 1709–1711 zmarło 250 tys. ludzi.

8. Na skutek wojen napoleońskich (lata 1806–1807) nastąpił upadek gospodarczy Mazur.

¹ Mam tu na myśli powiat ełcki w granicach sprzed roku 1975.

² L. Zabrocki, *Nazewnictwo na Warmii i Mazurach*, [w:] *U podstaw struktury i rozwoju języka*, PWN, Warszawa–Poznań 1980, s. 390–401 (dalej: *Nazewnictwo*).

9. W XIX wieku (po powstaniu listopadowym) nasiliła się akcja germanizacyjna. Kolejnym jej etapem, który znalazł swoje odbicie w toponimii obszaru, były lata 1934–1939.

10. Po roku 1945 teren powiatu ełckiego znalazł się w granicach państwa polskiego, początkowo należał do województwa białostockiego, później – suwalskiego, a po ostatniej reformie administracyjnej – do województwa warmińsko-mazurskiego.

Wszystkie nazwy miejscowe na terenie byłych Prus Wschodnich zapisywane były w języku niemieckim. Język kancelarii krzyżackiej nosił charakter języka pisanego środkowoniemieckiego. Jako postać pisana był językiem urzędowym i literackim na terenie całych byłych Prus Wschodnich. Początkowo nazwy miejscowości na terenie Mazur i Warmii, z wyjątkiem nazw miast, nie miały obocznych toponimów niemieckich. Ludność i urzędnicy często używali nazw polskich. W spisach urzędowych biurokracja niemiecka zadawała się zazwyczaj dodaniem do nazwy polskiej końcówki niemieckiej *-en*³. Dopiero w wieku XX, a dokładniej po I wojnie światowej, nastąpił proces całkowitego niemczenia nazw polskich, na co zwraca uwagę L. Zabrocki pisząc, iż od roku 1920 do 1935, na terenie Mazur i Warmii, zmieniono 187 nazw miejscowości⁴.

W swojej pracy posługuję się terminami *I* i *II etap germanizacji*. I etap polegał na strukturalnym dostosowaniu toponimu polskiego do systemu języka niemieckiego, natomiast II – noszący często nazwę *chrztów hitlerowskich* – polegał na zacieraniu w nazwach niemieckich elementu słowiańskiego. Analiza materiału pozwoliła stwierdzić, iż opisywany II etap germanizacji można podzielić na dwie części: lata 20. XX wieku, kiedy przy tworzeniu nazw niemieckich posługiwano się dokumentami z przeszłości i lata 30. XX wieku, gdy tworzone toponimy niemieckie za pomocą typowych dla tego języka struktur w rodzaju: *-hof* (dwór), *-berg* (góra), *-dorf* (wieś).

I etap germanizacji

Część nazw miejscowych uległa tylko jednemu etapowi germanizacji i ich kształt nie został zmieniony od momentu lokacji (od powstania wsi do roku 1945). Jednemu etapowi germanizacji uległy m.in. *Löebelshof* (pol. *Chojniak*), *Linde* (pol. *Lipinka*), *Sarcker* (pol. *Szarek*), *Talken* (pol. *Talki*), *Dorschen*, *Dorscen* (pol. *Dorsze*), *Glinken*, *Glinnen* (pol. *Glinki*), *Kowahlen* (pol. *Kowale*).

³ Po roku 1945 sufiks ten skutkował tworzeniem pluralnych nazw polskich. Tak było na terenie powiatu ełckiego, ale również na terenie leżących obok powiatów gołdapskiego i oleckiego. W dokumentach nie zapisywano form genetivu, w związku z czym toponimy typu *Długie*, *Krótkie* traktowane były jako pluralne.

⁴ L. Zabrocki, *Nazewnictwo*, s. 395.

Pierwszy etap germanizacji, o czym już wspomniałam, polegał właściwie tylko na przystosowaniu przez urzędnika (który najczęściej nie znał języka polskiego lub znał go w stopniu minimalnym) nazwy polskiej do systemu słowotwórczego i fonetycznego języka niemieckiego przez dodanie sufiksu germanizacyjnego *-en*. Tak powstały toponimy jednoczłonowe: *Batikowen* (pol. *Bajtkowo*), *Gollupken* (pol. *Golubka*), *Rogallen* (pol. *Rogale*), *Stradaunen* (pol. *Straduny*), *Zdenen* (pol. *Zdedy*). Niewielkie zmiany fonetyczne i słowotwórcze nie zacierają wówczas ani pierwotnego kształtu, ani też nie utrudniały etymologii nazw i zachowały w miarę czytelną wersję rodzimą.

Jeżeli chodzi o dostosowanie fonetyczne, to wiele spółgłosek polskich zapisywanych było przez odpowiadające im grafemy niemieckie. Najczęściej różnice spotykamy w zapisach szeregów: przedniojęzykowo-zębowych, przedniojęzykowo-dziąsłowych, środkowojęzykowych i tylnojęzykowych i są one rezultatem odmiennych artykulacji tych głosek w obu językach.

Tak więc **w spółgłoskach**:

– polskie *c* oddawano przez niemieckie *cz*: *Czybulken* (pol. *Cybulki*); przez *tz*: *Pisanitzzen* (pol. *Pisanica*); przez *z*: *Zybullen* (pol. *Cybulki*),

– polskie *cz* oddawano przez niemieckie *z*: *Zappeln* (pol. *Czapple*), *Zinschen* (pol. *Czyńce*); przez *tz*: *Montzen* (pol. *Mącze*), *Sutzken* (pol. *Suczki*), *Statzen* (pol. *Stacze*); przez *tsch*: *Butschen* (pol. *Buczki*); przez *dsz*: *Budszken* (pol. *Buczki*); przez *z*: *Ziprken* (pol. *Czyprki*),

– polskie *sz* oddawano przez niemieckie *sz*: *Suszczen* (pol. *Suszcze*); przez *sch*: *Schareyken* (pol. *Szarejki*), *Bartoschen* (pol. *Bartosze*); przez *ss*: *Ossarken* (pol. *Oszarek*), *Bartossen* (pol. *Bartosze*); przez *s*: *Kokoşken* (pol. *Kokoszki*), *Sarken* (pol. *Szarek*),

– polskie *rz* oddawano przez niemieckie *rsch*: *Borschimmen* (pol. *Borzymy*); przez *r + z*: *Borzymen* (pol. *Borzymy*)⁵,

– polskie *ż* oddawano przez niemieckie *sz*: *Stosznen* (pol. *Stożne*); przez *s*: *Stosnen* (pol. *Stożne*),

– polskie *ć* oddawano przez niemieckie *cz*: *Chrosdziellen* (pol. *Chruściele*); przez *z'*: *Chroschzillen* (pol. *Chruściele*),

– polskie *dż* oddawano przez niemieckie *dz + i*: *Budziłowen* (pol. *Budziłowo*); przez *cz*: *Buczilowen* (pol. *Budziłowo*),

– polskie *ś* oddawano przez niemieckie *ss*: *Lassmiaden* (pol. *Łaśmiady*); przez *sch*: *Chroschzillen* (pol. *Chruściele*),

– polskie *ź* oddawano przez niemieckie *s*: *Kusma* (pol. *Kuźmy*); przez *z*: *Kuzmen* (pol. *Kuźmy*); przez *š*: *Kuszmen* (pol. *Kuźmy*),

– polskie *k* oddawano przez niemieckie *ck*: *Borcken* (pol. *Borki*),

– polskie *t* oddawano przez niemieckie *th*: *Thalussen* (pol. *Talusy*); przez *dt*: *Piendtken* (pol. *Piętki*).

⁵ Zapis ten przez Niemca czytany był *r + c*.

W nazwach niemieckich spółgłoski dźwięczne zastępowane były odpowiednimi bezdźwięcznymi:

– polskie *w* często oddawano przez podwojone niemieckie *f*: *Bajtkowo* – *Baitkoffo* (pol. *Bajtkowo*).

– polskie *z* często oddawano przez niemieckie *s*: *Zdedy* – *Sdeden* (pol. *Zdedy*).

Często zamiast pojedynczych spółgłosek pojawiają się podwójne: *Gallupken* (pol. *Golubka*), *Rogallen* (pol. *Rogale*), *Leppacken* (pol. *Lepaki*), *Dlugochorellen* (pol. *Długochorzele*). Stanowią one znak ortograficzny krótkości samogłoski poprzedzającej i oznaczają spółgłoski pojedyncze. W języku polskim spółgłoski podwójne wymawia się jako długie.

Natomiast w **samogłoskach**:

– polskie *e* oddawano przez niemieckie *ö*: *Krzišöwen* (pol. *Krzyżewo*),

– pruski dwugłos *ei* zastępowany był przez niem. *-ey*, np.: *Romeyken* (pol. *Romejki*), *Madeyken* (pol. *Madejki*) lub *ei* – *Madeiken* (pol. *Madejki*),

– dwugłos *oi* zastępowany był przez niem. *-oj*, np. *Bialhojahren* (pol. *Białojany*),

– dugłos *ai* zastępowany był przez niem. *-ei*, *-ey*, np. *Zeissen* (pol. *Sajzy*), *Zeysen* (pol. *Sajzy*),

– polskie samogłoski nosowe *a*, *ę* zastępowano przez *on*: pol. *Mącze* – *Moncen*,

– podwajane były nie tylko spółgłoski, ale również samogłoski: *Maaschen*, (pol. *Maże*), *Leegen* (pol. *Lega*); podwojona samogłoska oznacza długą samogłoskę.

W zapisach nazw niemieckich z I etapu germanizacji występuje ponadto:

– zastępowanie polskiego *ł* przez niemieckie *l*: *Małkiń* – *Małkinen*,

– brak miękkości: pol. *Makosieje* – *Makoscheyen*,

– opuszczanie, zgodnie z zasadami systemu języka niemieckiego, znaków diakrytycznych: pol. *Małkiń* – *Małkiehnen*, pol. *Kuźmy* – *Kuschmen*, *Kuszen*,

– pojawia się *h* nieme, które w języku niemieckim pełni funkcję wydłużenia występującej przed nim samogłoski: pol. *Białojany* – *Bialhojahren*,

– obcy, bałtycki sufix *-ait* oddawany jest przez niemieckie *-ayt*: pol. *Bajtkowo* – *Baytkowen*,

– przestawienie sufixów: *Bobren* – *Bobern* (pol. *Bobry*), *Zaplen* – *Zappeln* (pol. *Czaple*),

– derywacja dezintegralna: pol. *Barannen* – *Barann* (pol. *Barany*),

– zachowanie cechy dialektycznej, np.: *ja* > *je* (*Jebramken*).

Powyższe zapisy niemieckie oddają typowe cechy gwarowe charakterystyczne dla północnego Mazowsza. I tak niemiecki zapis *Czybulken* odpowiada polskiemu hiperpoprawnemu zapisowi *Czybulki*, formy zaś *Zappeln* (pol. *Czaple*) i *Zinschen* (pol. *Cyńce*) przechowują mazurzenie.

II etap germanizacji

Większość nazw, jak np. *Romanowen* > *Heldenfelde* (pol. *Romanowo*), *Chroschiellen* > *Kreuzfeld* (pol. *Chruściele*), *Karowfffsken* > *Siegerdfeld* (pol. *Karbowskie*), *Pientken* > *Blumental* (pol. *Piętki*), *Wierzbowen* > *Waldwerder* (pol. *Wierzbowo*), *Sanien* > *Berndhöfen* (pol. *Zanie*), *Schedlisen* > *Sonnau* (pol. *Siedliska*), *Olschewen* > *Frauenfliess* (pol. *Olszewo*) uległa dwóm etapom germanizacji.

Już z powyższych przykładów widać, że II etap germanizacji charakteryzował się tworzeniem dwuczłonowych nazw, przy czym drugi człon to najczęściej: *-tal*, *-heide*, *-berg*, *-dorf*, *-felde*, *-hausen*, *-hof*, *-rode*, *-grund*⁶, np. *Blumental*, *Rosenheide*, *Steinberg*, *Fliessdorf*, *Ebenfelde*, *Bunhausen*, *Regelnhof*, *Reiffenrode*, *Petersgrund*. Wprowadzono też wówczas rozróżnienia *Gut* – *Dorf* lub zastępowano pierwotny człon *Klein* przez *Försterei* zwyczajowo oznaczający mniejszą jednostkę administracyjną, np. *Klein Barennen* przez *Försterei*.

Podczas „chrztów” nazw dodawany był sufix *-au*, zastępujący pierwotny *-en* z I etapu germanizacji, np. *Lissau* (od 1938 r., wcześniej *Lissewen*) – pol. *Lisewo*, *Millau* (od 1938 r., wcześniej *Millewen*) – pol. *Milewo*.

W czasie II etapu germanizacji tworzone również kalki semantyczne, np. *Jeziorowskie* – *Seedorf*, *Krzywe* – *Rundfliess*, *Regielski Róg* – *Reglersche Spitze*, *Stare Krzywe* – *Alt Krziwen*.

Wiele nazw niemieckich powstałych w ostatnim etapie germanizacji (1934–1939) sprawia wrażenie tworzonych w pośpiechu, nie ma wśród nich takiej precyzji w posługiwaniu się dokumentami z przeszłości, jak w toponimach powstałych w latach 20. XX wieku, kiedy wskrzeszono na przykład nazwiska komturów krzyżackich, starostów niemieckich, generałów, właścicieli Niemców. Takie nazwy często swoją niemieckość manifestowały tylko przez obecność członów: *-tal*, *-felde*, *-berg*, *-hof*, *-dorf*. Bywało i tak, że nazwy nie nawiązywały do niemieckiej tradycji, ale charakteryzowały topografię terenu, np. *Selmenthoehe* – miejscowość położona nad jez. Selmęt, *Grünsee* – miejscowość położona nad jez. Krzywe, *Birkenwalde* (pod lasem brzozowym), *Fistenwalde* ‘pod ciemnym gęstym lasem’.

Nazwy niemieckie utrwały również imiona: władców lub zasłużonych dla kraju osób, np.: *Wilhelmsberg*, *Königswalde*, (*König*), *Karlshofen* (*Karl*), *Friedrichswerder*, *Deumenrode* (czcigodny *Hans Deumenreder*), *Schwarzberge* (*Peter Schwarz* – burgrabia ze Stradun), *Bunhausen* (*Johann von Bunhaussen*); wójtów, starostów, komturów czy zasadźców, np.: *Waltershöhe* (*Walter von Köckeritz* – wójt z Elku), *Ulrichsfelde* (*Ulrich Ottenberg* – wójt z *Johannisburga*), *Aulacken*

⁶ Człony te w języku polskim oznaczają kolejno: <dolina>; <bór, wrzosowisko, step>; <góra>; <wieś>; <pole>; <gospodarstwo>; <dwór, folwark>; <karczewisko>; <grunt, ziemia, gleba> – zob. J. Pipek, J. Ippoldt, *Wielki słownik niemiecko-polski*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1994.

(Caspar von Aulack – starosta ze Stradun), *Ramecksfelde* (komtur z Rynu – *Georg Ramung von Ramegk* wielokrotnie wymieniany w dokumentach lokacyjnych), *Giersfelde* (sołtys *Girs*⁷ wzmiankowany w dokumencie lokacyjnym dla wsi Giersfelde); zdarzało się także, że nawiązywały do narodowości zasadźców i odbiorców dokumentu lokacyjnego danej miejscowości, np. *Gingen* (*George i Jan Littau* wymienieni przy okazji wsi Jürgenau).

Czasami nazwa jest złożona, ale jest to inny rodzaj złożenia niż w przypadku wyżej opisanych nazw, np.: *Karlssorge* – pierwszy człon złożenia stanowi n. os. *Karl*, drugi zaś, jak sugeruje autor „Słownika etymologiczno-motywacyjnego nazw osobowych”, pochodzi od śrwniem. *Sorge* < ten, kto się o coś troszczy, stara; ktoś pełen trosk, nieszczęśliwy >. Przezwisko *Sorge*, *Sorger* może odnosić się do człowieka uciskanego albo też troskliwego, opiekuńczego⁸.

Niektóre nazwy niemieckie pomimo dwuetapowych zmian nie straciły ze sobą i z nazwą polską związku semantycznego, np. *Pietraschen* > *Petersgrund* (pol. *Pietrasze*) od n.os. *Piotr* > *Pietrasz*; *Turoffen* > *Auersberg* (pol. *Turowo*) od niem. *Auerochs* (pol. *tur*); *Ruszen* > *Reuschendorf* (pol. *Ruska Wieś*); *Marczynowen* > *Martinshöhe* (pol. *Marcinowo*).

W wielu przypadkach formacja niemiecka z II etapu nie wiąże się semantycznie z tą z etapu I, np. *Olschewen* > *Frauenfliess* (pol. *Olszewo*), *Pientken* > *Blumental* (pol. *Piętki*), *Chrosziellien* > *Kreuzfeld* (pol. *Chruściele*), *Ostroffen* > *Fridrichswerder* (pol. *Ostrów*), *Ogrodtken* > *Kalgendorf* (pol. *Ogródek*), *Alt Czymochen* > *Finsterwalde* (pol. *Stare Cimochy*).

Do „chrztów” nazw niemieckich dochodziło głównie w latach 1935–1938, czyli tuż przed II wojną światową, choć zdarzało się, że tej operacji nazewniczej dokonywano również wcześniej, to jest w latach dwudziestych. I tak w roku 1923 nazwę *Przepiorken* (pol. *Przepiórki*) zmieniono na *Wachtendorf*. Trzy lata później, w roku 1926 zmieniono m.in. *Ebenfelde* – wcześniej *Pisanitzen* (pol. *Pisanica*), *Birkenwalde* – wcześniej *Przykopken* (pol. *Przykopka*), a w roku 1927 m.in. *Seefrieden* – wcześniej *Przytullen* (pol. *Przytuły*). Wreszcie w 1928 r. zmieniono m.in. *Wittenwalde* – wcześniej *Szameyten*, *Zmoydszen* (pol. *Oracze*). W następnej dekadzie, w 1935 r., zmieniono m.in. *Seebruecken* – wcześniej *Lipinsken* (pol. *Lipińskie*), w 1938 r. nazwy zmieniły m.in. *Gailau* – wcześniej *Gaylowken* (pol. *Gajłówka*), *Luebeckfelde* – wcześniej *Gollupken* (pol. *Golubka*), *Klein Ramecksfelde* – wcześniej *Klein Lepacken* (pol. *Lepaki Małe*), *Schoenhorst* – wcześniej

⁷ Zdaniem K. Szczęśniak nazwisko *Girs*//*Giersz*//*Girsz* jest bardzo stare i występuje na Mazurach już od XVI wieku: „(...) w roku 1595 Jan Balamutowski z *Gierszowej Woli* leżącej w powiecie oleckim założył wieś Grabowo w powiecie goldapskim(...)” – K. Szczęśniak, *Jak należy pisać nazwisko założyciela „Gazety Leckiej”?*, [w:] *Polonistyka Toruńska Uniwersytetowi w 50. rocznicę utworzenia UMK*, Językoznawstwo. Materiały Konferencji Naukowej 14–16 marca 1995, pod red. K. Kallas, Toruń 1995, s. 101.

⁸ *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, Cz. 5: *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, oprac. Z. Klimek, Kraków 1997, s. 244.

Gr. Mrossen (pol. *Mrozy Wielkie*), *Walden* – wcześniej *Sybba* (pol. *Szyba*), *Scharfenrade* – wcześniej *Ostrokollen* (pol. *Ostrykół*).

Nazwy osad lokowanych od razu pod nazwami niemieckimi, miały zazwyczaj formę złożoną, np. *Mathildenhof*, *Johannisthal*, *Elisenthal*. Pierwszy ich człon zwykle stanowiła nazwa osobowa, drugi zaś to szczególnie częste w złożeniach: *-hof*, *-berg*, *-tal*.

Człony *Klein*, *Groß* pojawiają się po „chrztach”, choć spotkać można było przypadki, że nazwa funkcjonowała z tym członem zwykle od początku swojego istnienia, np. *Groß Mallinowken*, *Kl. Rygiel*.

Jeżeli wersja niemiecka nie wiąże się z polską na żadnym z etapów germanizacji, to może to oznaczać, że wieś była lokowana od razu pod nazwą niemiecką, a formacje polskie powstawały po wojnie, np.: *Ryczywół* – niem. *Mathildenhof*, pol. *Konieczki* – niem. *Elisenthal*. Z kolei niektóre nazwy polskie w ogóle nie mają zapisu niemieckiego, np. *Czarny Mikołaj*.

Podobnie jak na badanym obszarze wyglądał proces germanizacji miejscowości w powiatach gołdapskim i oleckim. W toponimach niemieckich wskrzeszono niemiecką historię, zawierały one niemieckie imiona i nazwiska władców, komturów krzyżackich, urzędników państwowych czy właścicieli majątków (*Könitzberg* < od nazwiska *Könitz*, *Gertrudenhof* < od imienia żony zasadzcy). Podobnie jak w powiecie ełckim, nazwy niemieckie utworzone w latach 30. XX wieku rzadko używane były na co dzień, funkcjonowały zwykle tylko w spisach urzędowych.

Toponimy niemieckie z II etapu germanizacji funkcjonowały w spisach urzędowych i na mapach. Miejscowa ludność zwykle używała starej nazwy niemieckiej, gdyż nowej po prostu nie znała. Stąd zrodził się pomysł dołączenia na końcu niniejszego artykułu słownika opisanych niemieckich nazw miejscowości. Wykonałam go z myślą o ludziach przyjeżdżających lub odwiedzających swoje dawne, rodzinne strony (Niemcy, Mazury).

Tabela: Słownik niemieckich nazw miejscowości w pow. ełckim

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
1.	Adlig-Fließsdorf	Adlig Jucha, Fließdorf	Juchy Szlacheckie
2.	Alt Fließsdorf	Alt Jucha, Fließdorf, Jucha	Stare Juchy
3.	Alt Kalgendorf	Alt Ogródken	Stary Ogródek
4.	Alt Kriewen	Alt Kriewen, Alt Krzywen, Alt Kzywen, Krumensee, Krzywen	Stare Krzywe
5.	Andreken	Jendreyken, Jendreycken, Yendreyken	Jędrzejki
6.	Auersberg	Thurowen, Turown, Turowen	Turowo
7.	Auglitten	Sawadden, Zawadden	Zawady Ełckie
8.	Aulacken	Gorlen	Gorło

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
9.	Baitenberg	Baitkoffo, Baitkoff, Groß, Baitkowen, Baidtkowen, Gr. Beitkoffo	Bajtkowo
10.	Bartendorf	Bartoschen, Bartossen	Bartosze
11.	Berndhoeften	Berndhöfen, Kechlersdorf, Sahnien, Sanien, Sannien, Soczien, Zanien	Zanie
12.	Biallojahren	Bialiyan, Biellen	Białojany
13.	Binien	Bienen, Bienien	Bienie
14.	Birkenwalde	Przekopken, Przykopken, Przykopp	Przykopka
15.	Blumental	Blumenthal, Pientdtken, Pientken	Piętki
16.	Bobern	Bobren, Zilkowen	Bobry
17.	Bogatzewo	Bogatschen	Bogaczewo
18.	Borken	Borcken, Borkowen	Borki
19.	Borkenhof	–	Borecki Dwór
20.	Borschimmen	Borschymmen, Borsimen, Borsimmen, Borszymen, Borzmow, Borzymen, Boszymmen	Borzymy
21.	Broden	Brodoffskén, Brodowen, Lachen	Brodowo
22.	Bsdziellen	Baytkow, Bedzeloven, Bzdiellen, Bzdzien, Bzdzien	Bździele
23.	Buczken	Budzken, Budzken, Budszen, Kleinseligen	Buczki
24.	Buczylowen	Buczilowen, Budzilowen, Butschelen, Butschill	Budziłowo
25.	Bunhausen	Gr. Plocziczen, Gr. Plotzitzen, Plocziken, Ploczytzen, Plotzitzen	Płociczno
26.	Burnien	Burnen, Kreuzborn	Burnie
27.	Bzurren	Bschuren	Bzury
28.	Czarnien	–	Czarne
29.	Czybulken	Ziebulken, Zybulken, Zybullken	Cybulki
30.	Czyprken	Czipricken, Cziprken, Kolbitz, Ziprken, Zyrken	Czyprki
31.	Dalnitz	Dallnitz, Dalnizen	Dalnica
32.	Deumenrode	Gorcztizen, Gortztizen, Gortzytzen, Gramaczken	Gorczyce
33.	Dippelsee	Skomacko, Skomatzken, Skomatzko, Gr. Skomatzko	Skomack Wielki
34.	Dorntal	Czernien, Cziernien, Czirmen	Ciernie
35.	Dorschen	Dorscen, Dorsen	Dorsze
36.	Downarren	Langsee	Downary
37.	Dreimuehlen	Callinowen, Dreimühlen, Kalinowen, Kallinowen	Kalinowo
38.	Dziarnowen	–	Dziarnowo
39.	Ebenfelde	Pizanitzen, Pisanitzen, Pyssanitzen	Pisanica

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
40.	Ehrenwalde	Makoscheyen, Makosieyen, Malkienen, Malkieh- nen, Malkin, Melckenen, Melkin	Makosieje
41.	Eiche	–	Dąb
42.	Eichensee	Dombroffsken, Dombrowa, Dombrowka, Domb- rowken, Dombrowsken	Dąbrowskie
43.	Elisenthal	–	Konieczki
44.	Felsenhof	Felsenhoff	Skup
45.	Finsterwalde	Alt Czymochen, Alt Czymochen, Czymochen, Czymochen Alt, Czymochen Klein, Czymochen Neu, Klein Czymochen	Stare Cimochoy
46.	Fliessdorf	Mühler Jucha, Neu Gucha, Neu Jucha, Schloss	Nowe Juchy
47.	Frauenfliess	Frauenfließ, Olschewen, Olschöwen, Olszewen, Olszoewen	Olszewo
48.	Fridrichswerder	Ostroffen, Ostrow	Ostrów
49.	Gailau	Gailowken, Gayloken, Gaylowken	Gajłówka
50.	Geigenau	Skrypken, Skrzipken, Skrzypken	Skrzypki
51.	Georgsfelde	Schulden, Scudlen, Sczudlen, Sczudlen, Szudlen	Szczudły
52.	Giersfelde	Balamutowen, Ballamutowen, Malugowen, Mal- lugowen	Bałamutowo
53.	Giesen	Gieschen, Gischen	Gize
54.	Gile	–	Gil
55.	Gingen	Ginie, Ginnien	Ginie
56.	Glinken	Dydzuschen, Glinin, Glinnen	Glinki
57.	Goldenau	Kopicken, Kopiken, Kraieffsken, Krajefsken, Kl. Wischnowen, Klein Wischniowen	Kopijki
58.	Gollen	Gollubien, Monethen	Golubie
59.	Gorlau	Gorloffken, Gorlowken	Gorłówko
60.	Gortzen	Gorszekallen, Gorzekallen	GorzeKały
61.	Grabnick	Grabnik, Grabnicken	Grabnik
62.	Grenzwacht	Sawadden	Zawady-Tworki
63.	Grenzwerda	Alexandrowen, Grenzwerder	Aleksandrowo
64.	Grondowsken	Grondowken	Grądówka
65.	Groß Lasken	Gr. Laschken, Gr. Lasken, Laschken, Lasken, La- ski Groß	Laski Wielkie
66.	Großschmieden	Gr. Malinowken, Gr. Mallinowken, Groß Mali- nowken, Groß Malinowken, Großschmieden, Ma- linoffken, Mallinowken	Malinówka Wielka
67.	Gruensee	Grünsee, Kl. Krzywen, Klein Krzywen, Krzywen Klein (Wulka), Krzywen Klein (Wolka)	Nowe Krzywe

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
68.	Gruenthal	Grünthal	Tuchlińsko
69.	Gusken	Guski	Guzki
70.	Gutenborn	Judszycken, Judzicken, Judzigken, Judziken, Judziken	Judziki
71.	Gutten	—	Guty
72.	Hansbruch	Hansbruch, Iwaschken, Iwaszkin, Waschken, Waszkin	Iwaški
73.	Hasenheide	Kossewen	Kosewo
74.	Heldenfelde	Romanowen	Romanowo
75.	Hellmahnen	Helmanen	Chochółki, Helmany
76.	Hennenberg	Kokosken	Kokoszki
77.	Herrnbach	Herrbach, Panistruga, Panistrugga, Panstruga, Pannstruga	Panistruga
78.	Hohenau	—	—
79.	Hohenau	—	Tamkowo
80.	Imionken	Immionken, Imnionken, Pogorzelski	Imionki
81.	Jahnnisberg	—	Janowo
82.	Jebamken	Bachort, Jebammen	Jebamki
83.	Johannisthal	Jahannistal	—
84.	Juergenau	Coleschicken, Colleschnicken, Koleschinnen, Koleschnicken, Kolleschnicken, Jürgenau	Koleśniki
85.	Kalgendorf	Ogrodtken	Ogródek
86.	Kalkofen	Calktoffen, Chrzanowen, Kalckoffsen	Chrzanowo
87.	Kalthagen	Kaltken	Kałtki
88.	Karlshoefen	Karlshöfen, Karlewen, Karlowen	Karlewo
89.	Karlssorge	—	Sapy
90.	Karolinenthal	Gollubien	Wólka Golubska
91.	Katrinfelde	Catrinowen, Katrinowen	Katarzynowo
92.	Kechlersdorf	Socien, Soczien, Sotzien	Zocie
93.	Keipern	Barann, Baranen, Barannen	Barany
94.	Kelchendorf	Chelchen, Chelcho, Dworacken, Kelchen	Czechły
95.	Kiefernheide	Schikoren, Schikorren, Schikorren b. Ostrokollen	Sikory Ostrokolskie
96.	Kielen	Kiehlen	Kile
97.	Klaussen	Claussen	Klusy
98.	Klei Gablicken	Drigallen, Drygalsken, Gablick, Gablik, Gallick, Kl. Gablick, Klein Gablick	Gawliki Małe
99.	Klei Lasken	Kl. Lasken, Laschken, Lasken	Laski Małe
100.	Klein Mrosen	Kl. Mrosen, Kl. Mrossen, Mrosen	Mrozy Małe

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
101.	Klein Prostken	–	Małe Prostki
102.	Klein Rauschen	Kl. Rauschen, Piskén, Sandenn	Piaski
103.	Klein Skomantnen	Kl. Skomantnen, Klein Skomenten, Klein Skomentnen, Klein Skomentno	Skomętno Małe
104.	Kleine Muehle	Kleine M. Lyck, Kleine Mühle	Młynek
105.	Kleinramecksfelde	Kl. Lepacken, Kl. Leppacken, Klein Lepacken, Klein Leppacken, Lepacken, Lepacken Klein, Klein Ramecksfelde, Ramecksfelde	Lepaki Małe
106.	Kleinrosenheide	Rogalicken, Rogalliken, Kl. Rosenheide	Rogalik
107.	Kleinschmieden	Kl. Malinowken, Kl. Mallinowken, Klein Malinowken, Malinoffken, Mallinowken	Malinówka Mała
108.	Kleinsentken	Kl. Sentken, Ropehlen, Ropellen, Ropilen, Ropillen	Ropele
109.	Kleinwittingen	Bhf Krupinnen, Krupin, Krupinnen, Kl. Wittingen	Krupin
110.	Kobilinnen	Gut Kobilinnen, Gut Kobylinnen, Kobylinen, Kobylinnen	Kobylin
111.	Kobilinnen Gut	Adlig Kobilinnen, Gut Kobilinnen, Gut Kobylinnen, Kobylinnen, Kobylinnen	Kobylinek
112.	Koelmersdorf	Kölmersdorf, Wischniewen, Wischnowen, Wysz-niewen	Wiśniowo Elckie
113.	Koenigswalde	Gut Königswalde, Königswalde, Krolowolla, Krollowolla, Krolowollen, Krollowollen, Krolowollen Abbau	Królowa Wola
114.	Kosseln	Koslau, Koslen, Koszlowen	Kozieł
115.	Koszycken	Kosschen	Koszyki
116.	Kowahlen	–	Kowale
117.	Krassau	Niekrassen	Niekrasy
118.	Kreuzborn	Krzišewen, Krzišöwen, Krzysewen, Krzyzewen	Krzyżewo
119.	Kreuzfeld	Chroschzillen, Chroszczellen, Chroszczellen, Chrostcillen, Chrosziellen, Chrościellen	Chruściele
120.	Kroestenwerder	Kröstenwerder, Pischken, Pistken, Pitschken, Piystzken	Pistki
121.	Kulessen	Kulischen, Kulissen, Kuliszen, Kullissen	Kulesze
122.	Kuschmen	Gr. Kussmen, Kusma, Kuszmen, Kuzmen, Lehn-dorf	Kuźmy
123.	Kusinowen	Kosschen	Kusinowo
124.	Kutzen	Cierpietnen, Cierpieten, Czirpiunth, Kutschen, Scirpiet, Scirpiunt, Zierpiet	Kucze
125.	Kutzen Gut	–	Kuczki
126.	Langenhoeh	Dluggen, Długoniedziellen, Długén, Langenhöh	Długie

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
127.	Langenhoeh	Długgen, Długoniedziellen, Langenhöh	Długoniedziela
128.	Langeheide	Długoschen, Długosin, Długossen, Długoszen	Długosze
129.	Langsee	Chorellen, Długochorellen	Długochorzele
130.	Laschmieden	Laschmiaden, Lassmiaden, Laszmiaden	Laśmiady
131.	Lawken	Laffken	Ławki
132.	Leegen	Legen, Lehnedorf	Lega
133.	Lenzendorf	Gr. Pogorzellen, Kallenczinnen, Kallenczynnen, Kallenzynnen, Kl. Pogozrellen	Kałęczyny
134.	Linde	–	Lipinka
135.	Lindenflies	Lipiensken, Lipinsken, Lindenfließ, Lypiensken, Lypinsken	Lipińskie Małe
136.	Lisken	Lysken, Lyssken, Lysken	Liski
137.	Lissau	Lissewen, Lissou, Lissowen, Lyssewen	Lisewo
138.	Löebelshof	Loebelshof	Chojniak
139.	Loien	Loyen, Loyken	Łoje
140.	Luebeckenfelde	Golupken, Gollupken, Gołubko, Lübeckfelde	Golubka
141.	Lyck	Freigut Lyck, Licke, Luicke, Luk, Lyck fort, Lyck-fluss, Lykk, Zeur, Lick	Elk
142.	Lyck-West	–	Elk-Zachód
143.	Madeiken	Madeycken, Madeyken, Madeyki	Madejki
144.	Maihof	Romanken	Romanki
145.	Maletten	Malecewen, Malleczewen, Mallesczenen, Malleszczewen, Maletzewen	Malczewo
146.	Malkienen	Malkiehnien, Malkin, Malkinsken, Melkinsken	Małkinie
147.	Marienhof	–	Ryczywół
148.	Martinshoeche	Marcinowen, Marcinowen, Marczynowen, Martinshoehe, Martinshöhe, Martzinowen, Marzinowen	Marcinowo
149.	Maschen	Maaschen	Maże
150.	Mathildenhof	–	Buniaki
151.	Meyers-Abbau	–	–
152.	Miedzen	Mniedszen	–
153.	Milchbude	–	Mleczkowo
154.	Millau	Milewen, Millewen	Milewo
155.	Milucken	Millucken, Miluken, Mylucken	Miłuki
156.	Milussen	Millussen, Miluszen, Mylussen	Miłusze

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
157.	Mlinicken	K. Plotzitzen, Kl. Plocziczen, Klein Bunhausen, Klein Plotzitznen, Klein Ploczytzen, Klein Ploczytzen, Ploczitzen	Młynik
158.	Monken	Moncken, Monczen, Monkenkaymen	Mąki
159.	Montzen	Moncen, Monczen, Oltunien	Mącze
160.	Morgengrund	Suczken, Sutzken	Suczki
161.	Mostolten	–	Mostołty
162.	Mulden	Moldszein, Moldzien, Molsen	Mołdzie
163.	Neu Kelgendorf	Neu Ogrodtken	Nowy Ogródek
164.	Neuendorf	Neudorf	Nowa Wieś Ełcka
165.	Neumalken	Neu Malkien, Woschtzilcken, Woszczellen, Woseczellen, Woszczellen, Woszelen, Woszellen, Woszielen, Woszilen	Woszczele
166.	Niederhorst	Michowen, Miechowen	Miechowo
167.	Nussberg	Nußberg, Orzechowen	Orzechowo
168.	Petersgrund	Gut Petersgrund, Pietraschen, Pietrassen	Pietrasze
169.	Petzkau	Dutken, Dutkin, Duttken	Dudki
170.	Ploetzendorf	Plawczen, Plofftzen, Plötzendorf, Plowczen, Plowtzen	Płowce
171.	Preussisch Hoehe	Pistker Werder, Preuß. Höhe, Preußisch Höhe, Preussiech Höhe	Pilchowskie
172.	Prostken	Gr. Prostken	Prostki
173.	Rameckfelde	Gr. Leppacken, Lepacken, Lepacken Groß, Lepaken	Lepaki Wielkie
174.	Regeln	Regell, Regieln, Riegell	Regiel
175.	Regelnhof	Kil. Rygiel, Klein Rygel, Regelnitzen, Regelniza, Rygelnicze	Regielnica
176.	Regelerspitze	Reglersche Spitze	Regielski Róg
177.	Reichenwelde	Saborowen	Zaborowo
178.	Reiffenrode	Praffdzisken, Prawdischken, Prawdzisken	Prawdziska
179.	Renkussen	–	Rękusy
180.	Reuschendorf	Medebaum, Ruskain, Ruszken	Ruska Wieś
181.	Rogallen	–	Rogale
182.	Rogallen	Kl. Rogallen	Rogale Małe
183.	Rogalliken	Kleinrosenheide, Kl. Rosenheide, Rogallicken	Rogalik
184.	Romotten	Dorf Romotten, Gut Romotten, Gut Romoty, Halndenfelde, Romoten	Romoty
185.	Rosenheide	Gross Rosinsko, Rosinsko, Rossinsko, Rusinsken	Rożyńsk
186.	Rostken	Rostken b. Dippelsee	Rostki Skomackie

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
187.	Rotbach	Cirwoncken, Czerwonken, Gut Rotbach, Landsdorf	Czerwonka
188.	Rothof	—	—
189.	Rumeyken	Romecken, Romeyken, Rumieyki	Romejki
190.	Rundfliess	Gut Rundfließ, Krziwen, Krzywen, Rundfließ, Schriffen	Krzywe
191.	Rymken	Riemken, Rimken	Rymki
192.	Sareiken	Sareyken, Sarreyken, Schareyken	Szarejki
193.	Sarken	Sarcken	Szarek
194.	Scharfenrade	Ostrokollen	Ostrykół
195.	Schelasken	Szelasken, Szielasken, Szilasken, Zielasken, Żylasken	Żelazki
196.	Schnippen	Schnepien	Śniepie
197.	Schoenfelde	Schönfelde	Skopnik
198.	Schoenhorst	Gr. Mrosen, Gr. Mossen, Groß Mossen, Mrosen Groß, Mossen, Schorenhorst, Schönhorst	Mrozy Wielkie
199.	Schwarzberge	Riedzoffen, Rydzewen	Rydzewo
200.	Seebruecken	Lipinsken, Seebrücken	Lipińskie
201.	Seedorf	Jesiorowsken, Jesziorowsken, Jeziorowsken	Jeziorowskie
202.	Seefrieden	Ginowiwola, Przitullen, Przytullen	Przytuły
203.	Seeheim	Czessen, Cziesen, Cziessen, Czissen, Plachten, Zieschen	Cisy
204.	Seehof	Kempino, Kempno	Kępno
205.	Seliggen	Salleschen, Scheligen, Selliggen	Szeligi
206.	Selmenthoeh	Koszycken, Koschicken, Kosycken, Koziken, Kozicken, Kozycken, Kozyken, Sellmenthöhe	Koziki
207.	Sentken	Sędtki	Sędko
208.	Siedelberg	Suscien, Susczen, Suszczen, Suszen	Suszcze
209.	Sieden	Lewonien, Kl. Sieden, Schieden	Żydy
210.	Siegersfeld	Karboffsken, Karbowsken, Karwoffsken, Qesaw	Karbowskie
211.	Skomanten	Gr. Scomanthen, Gr. Skomentnen, Kl. Skomentnen, Skomantnen, Skomentnen	Skomętno Wielkie
212.	Soffen, Krokotschen	—	Krokocie
213.	Soltmahnen	Soltmannen	Sółtmanty
214.	Sonneu	Gut Sonnau, Schedlisen	Siedliska
215.	Sorden	Sardochen, Schordachen, Sordachen	Sordachy

Lp.	Nazwa niemiecka po II etapie germanizacji	Oboczna nazwa niemiecka	Nazwa polska
216.	Sprindenau	Stosnien, Stoossnen, Stooßnen, Stosnen, Stosznen	Stożne
217.	Springe	Lisonie, Lieszyn, Liesson, Lissuhnen, Lyssunen	Łysonie
218.	Stahnken	Socollen, Sockolken, Sokolken, Stanken	Sokółki
219.	Statzen	Staczen	Stacze
220.	Steinberg	Szczecinowen, Szczecinowen, Szczeczinken, Szczeczínowen	Szczecinowo
221.	Steinkendorf	Grądzk, Groncken, Grondsken, Grondzken, Gronsken, Grontzken	Grądzkie Elckie
222.	Stettenbach	Sdeden, Sieden, Zdeden	Zdedy
223.	Stradunen	Stradaun, Stradaunen	Straduny
224.	Talken	Kl. Baitkowen	Talki
225.	Talussen	Taluschen, Thallussen, Thalussen	Talusy
226.	Thomken	Kallikowen, Mikolaiken, Mykolaiken, Nicolayken, Nickolayken, Nikolayken	Mikołajki
227.	Trabenau	Herminenhof, Tratenau, Trätzen	Tracze
228.	Trentowsken	Trentoffskén, Trentowken	Trętowskie
229.	Ulrichsfelde	Sdunen, Sdunken, Zdunken	Zdunki
230.	Vierbruecken	Ossarken, Oszarken, Sypitken	Oszarek
231.	Vierbruecken	Schipitchén, Sypitken, Sypittken, Syppitken, Sy-piytkén, Vierbrücken	Sypitki
232.	Wachteldorf	Przepiorkén	Przepiórki
233.	Waiblingen	Rostken, Rostken b. Baitenberg	Rostki Bajtkowskie
234.	Walden	Sybba, Walden Ost	Szyba
235.	Walden Abbau	Klein Barannen, Walden Barrannen	Baranki
236.	Waldwerder	Wiersbowen, Wierszbowen, Wierzbowen	Wierzbowo
237.	Waltershoehe	Waltershöhe, Wissocken, Wysochen, Wysocken, Wyssocken	Wysokie
238.	Wellheim	Schikorren, Schikorren b. Jucha	Sikory Juskie
239.	Wiesengrund	Medewezke, Niedzwedzken, Niedzwetzken	Niedźwiedzkie
240.	Willheim	Dobrawolla, Dobrowolla, Willenheim	Dobra Wola
241.	Wittenwalde	Orätzen, Sameyten, Szamaiten, Szameyten, Wittinén, Zmoidszen, Zmoydszen	Oracze
242.	Wittinen	Wittingen, Wittinnen, Wittinsken	Wityny
243.	Wittingen	Pfaffendorf, Popowen, Poppowen	Popowo
244.	Wolfsnest	–	Wilczyce
245.	Zappeln	Zaplen	Czaple
246.	Zeysen	Zeissen	Sajzy
247.	Zielhausen	Schelasen, Szielasen, Zielasen, Zielaskén, Zielassen	Żelazy
248.	Zinschen	Czynchen, Czyntschen, Czynzen, Zintschen	Czyńcze

Skróty

jez. – jezioro
m.in. – między innymi
niem. – niemiecki

n. os. – nazwa osobowa
pol. – polski
tys. – tysiąc

Literatura

- Piprek J., Ippoldt J., *Wielki słownik niemiecko-polski*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1994.
Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych. Cz. 5: *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, oprac. Z. Klimek, PAN, Kraków 1997.
 Szczepniak K., *Jak należy pisać nazwisko założyciela „Gazety Leckiej”?*, [w:] *Polonistyka Toruńska Uniwersytetowi w 50. Rocznicę utworzenia UMK*, Językoznawstwo. Materiały Konferencji Naukowej 14–16 marca 1995, pod red. K. Kallas, Toruń 1996, s. 101.
 Zabrocki L., *Nazewnictwo na Warmii i Mazurach*, [w:] *U podstaw struktury i rozwoju języka*, PWN, Warszawa–Poznań 1980, s. 390–401.

Przy pisaniu niniejszego referatu korzystałam również z następujących prac:

- Breza E., *Sposoby germanizacji antroponimów polskich na Pomorzu. Nazewnictwo obszarów językowo mieszanych*, *Prace Onomastyczne* nr 28, Gdańsk 1981, s. 107–115.
 Czopek-Kopciuch B., *Adaptacje niemieckich nazw miejscowych w języku polskim*, Instytut Języka Polskiego, PAN, Kraków 1995.
 Morciniec N., Prędoła S., *Fonetyka kontrastywna języka niemieckiego*, PWN, Warszawa–Wrocław 1973.
 Szczepniak K., *Nazwy miejscowości byłych powiatów goldapskiego i oleckiego*, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 1994.
 Zabrocki L., *Transpozycje strukturalne prusko-polsko-niemieckie w zakresie nazw topograficznych Pomorza Mazowieckiego*, [w:] *U podstaw struktury i rozwoju języka*, PWN, Warszawa–Poznań 1980, s. 322–350.

Nazwy zapisane w tabeli zostały wyekscerpowane z następujących prac:

- Chojnacki W., *Słownik polskich nazw miejscowości w byłych Prusach Wschodnich i na obszarze Wolnego Miasta Gdańska, według stanu z 1941 roku*, Poznań 1946.
 Goldbeck J.F., *Vorständige Topographie. Lieferung Zweiten Teil welcher die Topographie von West-Preussen enthält, Marienwerder 1789*, Nachdruck, Hamburg 1969.
 Goldbeck J.F., *Vorständige Topographie. Lieferung 3. (Litauisches department) Gumbinnen 1785*, Nachdruck, Hamburg 1967.
Historisch-geografischer Atlas des Preußenlandes. Lieferung 4. Erläuterungen zu den Karten Register, Wiesbaden 1976.
Karte des Kreises, Lyck von: G. RIPKA, Verlag von: Paul Baron, Liegnitz i/Schl., Lith. V. Druck, v. P. Baron, Liegnitz i/Schl.
Karte von Ost-Preussen nebst Preussisch Lithauen und West-Preussen nebst dem Netzdistrict aufgenommen unter Leitung des Königl. Preuss. Staats Ministers Herrn von Schroetter in den Jahren von 1796 bis 1802, Berlin 1802–1812.

- Kętrzyński W., *Nazwy miejscowości polskie Prus Zachodnich, wschodnich i Pomorza wraz z przewziskami niemieckimi*, Lwów 1899.
- Kętrzyński W., *O ludności polskiej w Prusiech niegdyś Krzyżackich*, Lwów 1882.
- Kohutek L., *Słownik nazw miejscowych Pomorza Mazurskiego, zwanego Prusami Wschodnimi z przedmową prof. U.J.H. Dobrowolskiego*, Cieszyn 1945.
- Kopciał J., *Kalinowo. Monografia gminy*, Wydawnictwo Hańcza, Suwałki 1994.
- Leyding-Mielecki G., *Słownik nazw miejscowości okręgu mazurskiego*, cz. I i II, Olsztyn 1945.
- Mappa szczegulna województwa podlaskiego* zrządzona przez K. De Perthe'es, 1795.
- Masuren Pharus-Plan*, Pharus-Plan G.m.b.H. – Berlin N54, Schwedter Str. 263, Maßstab 1:100 000
- Monumenta Historiae Warmiensis oder Quellensammlung zur Geschichte Ermlands*, HRSG.VON DEM Historischen Vereins für Ermland:
- I: Codex diplomaticus Warmiensis. 1231–1340. Hrsg. v. C. P. Woelky, J.M. Saage. Mainz 1860. (R = regesrty po s. 608);
- II: Codex diplomaticus Warmiensis. 1341–1375, nebst Nachträgen von 1240–1340. Hrsg. v. C.P. Woelky, J.M. Saage. Mainz 1860;
- III: Scriptorum rerum Warmiensium oder Quellenschriften zur Geschichte Ermlans. Hrsg. v. C.P. Woelky, J.M. Saage, Bd. I. Braunsberg 1866;
- V: Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlans. Hrsg. v. C.P. Woelky. 1376–1424 nebst Nachträgen. Braunsberg u. Leipzig 1874;
- VIII: Scriptorum rerum Warmiensium oder Quellenschriften zur Geschichte Ermlans. Bd. II. Braunsberg 1889;
- Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlans. Bd. Urkunden der Jahre 1424–1425 und Nachträge. Braunsberg 1935.
- Nazwy geograficzne Rzeczypospolitej Polskiej*, Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. Eugeniusz Romera, Warszawa–Wrocław 1991.
- Nazwy miejscowe Polski: Historia, pochodzenie, zmiany*. Pod red. K. Rymuta, t. I–III, Kraków 1996.
- Niebe E. und Kaage C.A., *Lyck*, Lith. V. Druck Ed. Gaebler's Geograph Inst., Leipzig 1940, Gemeinschaftsverlag.
- Rospond S., *Skorowidz ustalonych nazw miejscowości na Ziemiach Odzyskanych*, Wrocław 1949.
- Rospond S., *Słownik nazw geograficznych Polski Zachodniej i Północnej, Według uchwał Komisji Ustalania Nazw Miejscowości pod przewodnictwem Stanisława Srokowskiego*, t. I–II, Wrocław 1951.
- Schroetter – Karte Section XVIII, *Historisch-geographischer Atlas des Preussenlandes*.
- Skorowidz nazw miejscowości woj. białostockiego. Dodatek do Dziennika Urzędowego nr 6*, WRN w Białymstoku, Białystok 1962.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego, t. I–XV, Warszawa 1843–1918.
- Słownik geograficzny Państwa Polskiego i ziem historycznie z Polską związanych*, pod red. S. Arnolda, t. I: *Pomorze Polskie, Pomorze Zachodnie, Prusy Wschodnie*, Warszawa 1936–1939.
- Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Wydawnictwo Komunikacji i Łączności, Warszawa 1967.
- Szcześniak K., *Teka Toruńska Marcina Giersza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1994.
- Taszycki W., *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. I–VI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1972.
- Topograficzna karta Królestwa Polskiego*, Warszawa 1839.
- Weber R., *Der Kreis Lyck. Ein Ostpreußisches Heimatbuch*, Folge 8, Auflage 1981.

Germanisierung der Ortsnamen im Kreis Lyck

Zusammenfassung

Das in der Arbeit behandelte Gebiet ist in der Sprach- und Siedlungshinsicht sehr interessant. Am Anfang wurde es durch baltischen Völkern, nachher von Kreuzrittern bewohnt, und im Jahre 1945 befand sich auf dem Gebiet des polnischen Staates. Die Sprachen, welche die Siedler benutzten, spiegelten sich in Ortsnamen wider. Alle Ortsnamen wurden von Kreuzrittern auf deutsch aufgeschrieben (sie trugen mitteldeutsche Merkmale).

Der Germanisierungsprozess der Namen verlief in zwei Etappen. Am Anfang wurde das Suffix *-en* zu allen Namen gegeben (*Glinki – Glinken, Golubka – Gollupken*). Erst im 20. Jahrhundert, und genau nach dem Ersten Weltkrieg, folgte der gesamte Germanisierungsprozess der Ortsnamen auf diesem Gebiet.

Sie entstanden aus den zwei Einheiten bestehenden Namen (*Piętki – Blumental, Olszewo – Frauenfliess*); es bilden sich semantische Durchzeichnungen (*Jezierowskie – Seedorf*), eingeprägte Namen der Herrschaften oder wohlverdiente Personen des Landes: *Wilhelmberg, Karlshofen, Waltershöhe*.

Im Fall der zusammengesetzten Namen ist das erste Glied gewöhnlich Personennamen, das zweite Glied *-hof* und *-tal* oder *-berg* (*Mathildenhof*). Zu vielen Ortsnamen wurde das Glied *Groß, Klein* gegeben.

Ortsnamen aus der zweiten Etappe der Germanisierung funktionierten in Amtverzeichnissen und auf den Landkarten. Die lokale Bevölkerung benutzte gewöhnlich die alten deutschen Namen, weil sie die neuen ganz einfach nicht kannte.

Übersetzt von Zita Grzyb-Vereb

Dorota Morawiecka-Gąsiorowska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Instytut Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej
ul. Grabowa 2
85-601 Bydgoszcz